

laws/show/3991-20?find=1&text=2050#w1_2 (дата звернення: 13.12.2024).

4. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. (Листопад 2022). Шкода навколишньому середовищу та клімату, спричинена збройним конфліктом. Доповідь на COP27, Шарм-аль шейх. URL: <https://drive.google.com/file/d/1NFVaSs5xHvWMcsKBBrV8IYAFurFdGkuo/view> (датазвернення: 13.12.2024).

5. COP29 у Баку: головна кліматична конференція світу. Чому вона дуже важлива та з чим туди їде Україна. URL: https://www.liga.net/ua/world/articles/cop29-u-baku-holovna-klimatychna-konferentsiia-svitu-chomu-vona-duzhe-vazhlyva-ta-z-chym-tudy-ide-ukraina?utm_source=fb&utm_medium=fb_click_17154&utm_campaign=fb_promo&fbclid=IwZXh0bgNhZW0BMQAQABHVUQy8Djih1uQ4rystnL_Ojk0SurCEJ0J2Xa2WZYOpTbfcX0QveBcq6-5zA_aem_snYMkxxPgUOSA9HHI_DJ4g(дата звернення: 13.12.2024).

6. Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів : Постанова Верхов. Ради України від 21.11.2024 № 4086-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4086-20#Text> (дата звернення: 13.12.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-462-0-72>

ДОСЛІДЖЕННЯ ГОЛОСУ І УСНОГО МОВЛЕННЯ ЛЮДИНИ МОВОЗНАВЧИМИ МЕТОДАМИ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ВІДЕО-, ЗВУКОЗАПИСУ

Шелепкова Світлана Миколаївна

*головний судовий експерт сектору дослідження звуко- та відеозапису
відділу досліджень у сфері інформаційних технологій*

*Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України*

м. Харків, Україна

На сьогодні у структурі Експертної служби МВС України судова експертиза відео-, звукозапису мовознавчими методами виконується експертами, які мають кваліфікацію судового експерта з правом проведення судової експертизи відео-, звукозапису за такою

експертною спеціальністю, як «Дослідження голосу і усного мовлення мовознавчими методами».

Голос і мовлення людини, що зафіксовані на матеріальному носіїві, є об'єктом дослідження судової експертизи відео-, звукозапису. При цьому в її межах вирішується комплекс найрізноманітніших завдань, пов'язаний із дослідженням зафіксованих на (відео)фонограмі голосу та мовлення людини, у тому числі із застосуванням широкого спектру мовознавчих методів, а саме: ідентифікація та діагностика голосу і мовлення людини.

Мовознавчі методи у судовій експертизі відео-, звукозапису застосовуються з метою встановлення людини за ознаками голосу та мовлення, що записані на (відео)фонограмі; виявлення ознак монтажу та інших змін, які внесені у фонограму в процесі чи після запису; визначення регіону проживання людини, а також інших фактів, що мають значення у кримінальному провадженні.

Експертиза, об'єктами якої є дослідження голосу і усного мовлення мовознавчими методами, є одним із найсучасніших напрямів судової експертизи відео-, звукозапису. Її розвиток як будь-якої науково-практичної діяльності визначається потребами судово-слідчої та експертної практики.

У витоку та становленні наукових досліджень у галузі ідентифікаційних і діагностичних досліджень судової експертизи відео-, звукозапису в Україні стояли Сергій Левий, Юрій Агаліді, Віталій Магера, Ольга Юрчук, Сергій Бобрицький, Вадим Журавель, Олег Рибальський, Анаїт Ованнісян, Євген Тимко та інші науковці та судові експерти [1, с. 218–229].

Сутність судової експертизи відео-, звукозапису полягає у тому, щоб за допомогою комплексу спеціальних знань дослідити сліди звуку, механізм і способи його відображення та фіксації на матеріальному носії, властивості та джерела звукової інформації, що відобразились у звуковому сигналі. Нерідко зазначена судова експертиза призначається при розслідуванні вбивств, зґвалтувань, хабарництва, розбійних нападів, захоплення заручників, торгівлі людьми, вимаганні.

На думку деяких дослідників [2, с. 151–154; 3, с. 217–220], судова експертиза відео-, звукозапису проводиться з метою ідентифікації голосу та мовлення людини, а також ототожнення засобів звукозапису (відеозвукозапису), що найбільш повно відповідає сутності судової експертизи відео-, звукозапису в літературі та відображає фундаментальну закономірність щодо отримання нового знання, яке матиме значення судового доказу.

Під час провадження судової експертизи відео-, звукозапису для досягнення найбільшої об'єктивності необхідне застосування методів

мовознавчого аналізу голосу і мовлення людини, що зафіксовані на матеріальному носіїві. Крім того, через чинне протиріччя, яке виникає з приводу високих вимог до якості записів (відсутність сторонніх звуків, різноманітних перешкод) та наявної якості, що не відповідає цим вимогам, на перший план висуваються власне мовознавчі методи дослідження голосу і мовлення людини, що зафіксовані на матеріальному носіїві.

Методи аналізу голосу і мовлення людини, що зафіксовані на матеріальному носіїві, можуть варіюватися при проведенні кожної конкретної експертизи. Це пояснюється типом експертного завдання, неповторністю конкретної мовленнєвої особистості, а також характером, обсягом та якістю запису, який надається на дослідження.

У криміналістичних дослідженнях голосу і мовлення людини, що зафіксовані на матеріальному носіїві, використовуються як загальнонаукові, так і спеціальні методи аналізу.

Що ж стосується спеціальних методів дослідження голосу та мовлення людини, то тут традиційно виділяють два варіанти аналізу мовлення на слух:

- перцепційний (аудитивний) – здатність судового експерта сприймати звукову інформацію, що зафіксована на носії;
- мовознавчий – аналіз, що потребує спеціальних знань та здатності сприймати загальні та окремі якості голосу та мовлення.

На сьогодні під час провадження судової експертизи відео-, звукозапису на основі методів мовознавчого аналізу судовий експерт визначає кількість тих, хто говорить; здійснює їх ідентифікацію за представленими порівняльними зразками голосу і мовлення; вирішує не тільки проблеми ідентифікації людини із ознаками інтерференції національної мови, а також і питання щодо ознак монтажу на предмет цілісності, зв'язності, безперервності та природності звучання поряд з візуальним аналізом та інструментальним вивченням (відео)фонограми.

Загальною мовознавчою ознакою можна вважати норму, яка зафіксована у відповідних словниках. Отже, мовна норма – уніфіковані, традиційні, найбільш поширені, свідомо фіксовані стандарти реалізації мовної системи, обрані в процесі суспільної комунікації [4, с. 19].

Саме літературна норма (її дотримання чи недотримання) є основою для мовознавчого аналізу мовлення під час експертизи. Кожна досліджувана мовна реалізація співставляється експертом з такими нормами, як:

- просодійні норми – дотримання правил мелодики інтонаційних конструкцій, темпо-ритмічної сегментації звукової хвилі, паузації;
- фонетичні норми – дотримання нормативних процесів акомодатії, асиміляції тощо;

- акцентологічні норми – дотримання правил розстановки наголосу;
- лексичні норми – дотримання правил слововживання;
- морфологічні норми – дотримання правил словозміни;
- синтаксичні норми – дотримання правил побудови словосполучення, речення, мікротекста;
- стилістичні норми – дотримання стилістичної однорідності відповідно до комунікативної ситуації.

Чим яскравіше виражене в ознаці відхилення від літературних норм, тим більше значення надається такій ознаці. При оцінці результатів, як показує експертна практика, потрібно мати на увазі, що деякими людьми інколи застосовується *маскування мовознавчих ознак мовлення*:

- *імітація голосу та мовлення* (застосовується нечасто у зв'язку з тим, що імітатору потрібно змінити не тільки ознаки, але і відтворити особливості мовлення іншої людини);

- *зниження грамотності мовлення* (проявляється у вимові слів так, як це роблять люди із слаборозвиненими граматичними навиками);

- *синтаксичні спотворення* (зустрічаються так само часто, як і спеціальні помилки вимови, і виражаються в порушенні порядку слів у реченні);

- *навмисне спрощення стилю* (полягає у використанні засобів більш простого, розмовного і побутового стилів);

- *відмова від складних та використання найпростіших мовних засобів* (зменшується середня довжина речень, у висловлювання додаються приказки та прислів'я, які мають надати мовленню просторічного забарвлення);

- *зміна звичної архітекτονіки викладення* (полягає у відсутності логічної побудови);

- *лексичні спотворення* (досягаються змішування лексики різних мов, вживання діалектних слів, жаргонних слів тощо).

Отримана у результаті слідчих дій звукова інформація про індивідуальну особливість вимови підозрюваної людини, її тембральна характеристика голосу, регіон формування мовленнєвих навичок, використання засобів інтерференції може стати у нагоді для встановлення підозрюваної особи.

Незважаючи на складний процес утворення запису мовлення, який характеризується великим різновидом чинників, що заважають та спотворюють нормальне мовлення, судовий експерт із досвідом роботи досить добре розпізнає голос і мовлення людини зі значним шумом, так і індивідуальні особливості голосу та мовлення людини (*тип голосу за висотою; тембральну характеристику; наявність акценту та діалектних особливостей; регіон формування мовленнєвих навичок;*

специфіку інтонації; способи інтонування; темп мовлення, а також фонетичні, морфологічні, стилістичні та синтаксичні характеристики).

Усе це свідчить про те, що на сьогодні у результаті провадження судової експертизи відео-, звукозапису мовознавчими методами можна отримати цікаву для криміналістики інформацію, що свідчить про індивідуальні риси того, хто говорить, а також створити мовленнєвий портрет підозрюваного.

Література:

1. Ованнісян А.Л., Тимко Є.В. Перспективи розвитку лінгвістичних підходів судової експертизи. *Криміналістика і судова експертиза* : міжвідом. наук.-метод. зб., присвяч. 105-річчю заснування судової експертизи в Україні / Київський НДІ судових експертиз; редкол.: О. Г. Рувін (голов. ред.) та ін. Київ, 2018. Вип. 63, ч. 1. С. 218–229.

2. Попов Ю. П. Експертиза матеріалів та засобів відео звукозапису. *Експертизи у судовій практиці* / за заг. ред. В. Г. Гончаренко. Київ, 2005. С. 151–154.

3. Д'яченко О. Ф. Комплексний характер судової експертизи відео звукозапису. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : зб. наук. праць. Вип. 7. Харків, 2007. С. 217–220.

4. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 2-ге вид., випр. і допов. Київ, 2011. 694 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-462-0-73>

ДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Шира Олександр Володимирович

кандидат юридичних наук, член-кореспондент

Академії адміністративно-правових наук,

старший науковий співробітник

Науково-дослідний інститут публічного права

м. Київ, Україна

Дослідження оптимальних шляхів та способів удосконалення адміністративно-правових засад підприємницької діяльності в Україні потребує аналізу відповідного історичного досвіду, адже становлення